

УДК 311(075.8).657.6

СТАТИСТИЧНА І ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Ю. С. Цаль-Цалко, Ю. Ю. Мороз

e-mail: morozuy@ukr.net

Житомирський національний агроекологічний університет
бульвар Старий, 7, м. Житомир, 10008, Україна

Досліджено стан розвитку бізнесу в територіальних громадах як важливого ресурсу отримання максимального економічного, соціального та екологічного ефекту, який безпосередньо впливає на якість життя населення. З'ясовано, що використання інформаційних ресурсів статистики і фінансової звітності господарюючих структур бізнесу територіальної громади в управлінні – це, відповідно, додаткові можливості до створення на території громади доданої вартості, впровадження заходів соціальної відповідальності бізнесу і покращення навколишнього середовища.

Висвітлено можливості інформаційних ресурсів, одержаних на регіональному рівні за результатами діяльності господарюючих структур бізнесу територіальних громад як нового напрямку у прийнятті ефективних управлінських рішень при оцінюванні соціально-економічних процесів. Визначено основні проблемні аспекти формування показників статистики і фінансової звітності для оцінки ефективності розвитку бізнесу в системі територіального рахівництва як основи інформаційних ресурсів громади. Окреслено коло питань, що потребують вирішення для інформаційного забезпечення управління територіальними громадами, зокрема, у побудові статистичної звітності і формування показників розвитку громади за фінансовою звітністю суб'єктів господарювання. Відзначено, що розвиток територіальної громади є об'єктом статистичної і фінансової звітності, а інформаційні ресурси для його оцінювання можливо одержати через звітні показники діяльності формалізованих структурних елементів, таких як влада, бізнес, соціальні установи, громадські організації та політичні партії.

Запропоновано організаційні моделі формування інформаційної бази для управління розвитком територіальних громад. Аргументовано, що статистика на рівні територіальних громад повинна бути невід'ємною частиною статистичних спостережень за розвитком бізнесу, які здійснюються Державною службою статистики України.

Ключові слова: територіальна громада, бізнес, управління, статистика, фінансова звітність.

Постановка проблеми

Завдяки децентралізації місцевого самоврядування та територіальної організації влади важливими суб'єктами розвитку України стають об'єднані територіальні громади. Територіальні громади мають перетворитися із об'єктів управління на суб'єкти управління і самостійно формувати свою спроможність. В процесі реформи об'єднані територіальні громади отримали повноваження, власні ресурси та державну підтримку, що дало змогу розпочати вирішення багатьох проблем поліпшення якості життя населення на сільських територіях.

Повноваження, ресурси та державна підтримка об'єднаним територіальним громадам повинні перетворитися у розумне зростання територіальних громад на принципах підходу формування smart-громад місцевої економіки, освіти, організації життєвого простору, використання ресурсів та охорони довкілля, добробуту населення. У сфері розвитку smart-

громад місцевої економіки їм необхідно віднайти свою розумну спеціалізацію в регіональній господарській діяльності, яка має базуватися на власних конкурентних перевагах і, передусім, власних ресурсах.

Інновації, ощадливість щодо використання ресурсів, залучення до підприємництва максимальної кількості громади мають стати нормою для органів місцевого самоврядування. Стратегія розвитку громади має бути максимально реальною, функціонально базованою на досягнення розумного зростання та підготовлена із залученням громади.

Важливими факторами ефективного управління соціально-економічним розвитком територіальних громад є формування підходів та вибір механізмів реалізації регіональної політики, яка наразі набуває нової якості. У таких умовах місцеві органи виконавчої влади повинні глибоко розуміти особливості динаміки місцевого економічного розвитку, володіти необхідними знаннями, інформацією, навичками

та досвідом, щоб забезпечити розвиток бізнесу, більшу конкурентоспроможність свої громад у складному світі нових реалій.

Вони нині не можуть чекати рішень «згори», а повинні самостійно розв'язувати свої питання місцевого розвитку – створення нових робочих місць, залучення інвестицій, збільшення господарюючих структур бізнесу, зростання доходів бюджетів, покращення якості життя, розвиток благоустрою та інфраструктури.

Економічні та соціальні зміни, що відбуваються в Україні, потребують якісної статистичної і фінансової оцінки, оскільки тільки за рахунок застосування статистичних спостережень і показників фінансової звітності можна повною мірою визначити та скоригувати їх у напрямку підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіонів [1, с. 128–129].

У зв'язку з цим, підвищуються вимоги до інформаційно-обліково-статистичного обґрунтування управлінських рішень, що мають забезпечувати сталий соціально-економічний розвиток територіальних громад і, відповідно, якість життя населення. Реалізація цього завдання передбачає необхідність формування більш оптимального переліку показників, побудованих на інформаційних ресурсах статистики і фінансової звітності, які відображають перебіг виконання заходів організаційної, економічної і соціальної політики розвитку територіальних громад.

Відповідно до інноваційних принципів управління територіальними громадами з'являються і нові завдання, що повинні вирішуватися на рівні окремих територій.

Наразі саме територіальні громади в умовах глобальної системи мають стати точками росту регіональних і національної економіки і саме вони повинні найбільше впливати на економічний потенціал держави, саме в них має з'являтися інноваційна продукція з найбільшою доданою вартістю. Території, де економічне зростання має відбуватися швидкими темпами, повинні бути представлені територіально-господарськими кластерами.

Актуальність проблеми полягає в необхідності розробки таких організаційних та методичних підходів до створення інформаційної бази щодо територіального розвитку бізнесу, аналіз якої забезпечить можливість ефективного управління розвитком територіальної громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Варто зазначити, що теоретичним і практичним питанням формування інформаційних ресурсів щодо розвитку бізнесу територіальних громад у системі їх управління за повної відсутності нормативно-рекомендаційних положень, майже не приділяється уваги.

В діючих нормативних документах, які регламентують організаційні питання діяльності територіальних громад, зустрічаються лише загальні підходи до використання інформаційних ресурсів, які характеризують розвиток бізнесу для забезпечення їх управління.

Відносно показників статистичного обліку розвитку бізнесу на рівні територіальних громад, то їх формування передбачається здійснювати через інструменти регіональної статистики.

Вагомий вклад у розробку питань статистичного забезпечення територіального управління було внесено В. І. Колеснік [2]. До найбільш актуальних досліджень можна віднести розробки автора в галузі регіональної статистики щодо теоретико-методологічних засад статистичних досліджень розвитку регіонів, організаційних принципів статистичного вивчення соціально-економічних ситуацій, статистичного оцінювання тенденцій розвитку, методологічного забезпечення статистичного обґрунтування прийняття управлінських рішень, методологічних засад розробки управлінських рішень за результатами статистичного аналізу.

Опрацюванню питань розвитку бізнесу територіальних громад приділяється увага при розгляді проблем статистики показників розвитку розумних територій у працях І. А. Жукович [3; 4].

Щодо теоретичних досліджень науковців і практичного досвіду з питань фінансової і бюджетної звітності, то зустрічаються лише розрізнені публікації невеликої кількості авторів з окремих питань бюджетного обліку з метою управління фінансово-господарською діяльністю виконавчих комітетів територіальних громад як бюджетних установ, відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі [5].

Використання зведених показників фінансової звітності господарюючих структур бізнесу територіальної громади з метою управління розвитком соціально-економічних

процесів на окремих територіях наразі не здійснюється.

Тож, в сучасних умовах розвитку територіальних громад в Україні, існує необхідність комплексного дослідження питань інформаційного забезпечення їх управління через систему оцінювання показників фінансової звітності і статистичного спостереження, які характеризують діяльність бізнесу та їх нормативного впорядкування.

Мета, завдання та методика досліджень

Метою статті є вивчення стану системи інформаційного забезпечення управління бізнесом територіальних громад та теоретичне і практичне обґрунтування можливості використання інформаційних ресурсів фінансової звітності і статистичного обліку суб'єктів господарювання для побудови ефективної регіональної політики.

Мета дослідження обумовила постановку таких завдань:

- з'ясувати роль бізнесу у розвитку самодостатніх територіальних громад та наповненні їх бюджетів;

- визначити місце інформаційних ресурсів статистичної і фінансової звітності для прийняття управлінських рішень з організаційних і економічних питань розвитку територіальних громад;

- окреслити базові підходи до формування статистично-облікових показників для моніторингу стану і розробки моделей стратегічного розвитку потенціалу бізнесу окремих територій;

- розробити порядок формування територіальними громадами інформаційної бази для прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання бізнесом економічного потенціалу.

Для наукового вирішення поставлених завдань використовувалися: абстрактно-логічний метод – при визначенні ролі бізнесу у розвитку територіальних громад, сутності та складових елементів інформаційної системи для потреб управління; метод порівняльного аналізу – при дослідженні механізму побудови системи показників на статистичних спостереженнях і

фінансовій звітності для оцінювання розвитку бізнесу територіальної громади; розрахунково-конструктивний метод та метод аналогії – при моделюванні показників розвитку бізнесу територіальних громад з використанням регіональних і загальнодержавних підходів до оприлюднення фінансової і статистичної звітності господарюючих структур на територіальному рівні.

Результати досліджень

Територіальна громада виступає як специфічний первинний колективний суб'єкт місцевого самоврядування, що складається з громадян України, іноземних громадян й осіб без громадянства, об'єднаних фактом постійного проживання на території та спільністю місцевих інтересів, який наділений гарантованим державою правом самостійно на підставі власної матеріально-фінансової основи в межах Конституції і законів України вирішувати питання місцевого значення в різноманітних формах реалізації компетентності.

Реформа системи місцевого самоврядування передбачає, що об'єднані територіальні громади, отримавши фінансові, майнові та земельні ресурси і повноваження будуть спроможні вирішувати місцеві питання власними силами. Однак майбутня самодостатність громад залежить, у першу чергу, від позитивної економічної динаміки їхнього розвитку, збільшення обсягів виробництва, активізації місцевого підприємництва, реалізації інвестиційних та інноваційних проектів.

Наразі більшість територіальних громад України, маючи право вирішувати питання місцевого значення, неспроможна їх виконувати через брак власних коштів, занепад або відсутність інфраструктури (необхідних будівель, споруд, доріг), а також відсутність кадрів відповідної кваліфікації. Механізм створення об'єднаних територіальних громад, на прикладі Житомирської області, свідчить, що він не забезпечує рівні стартові умови господарювання як, відносно, фінансування, так і їх розмірів (табл. 1).

Таблиця 1. Характеристика створених об'єднаних територіальних громад в Житомирській області

Об'єднані територіальні громади	Площа, кв.км	Кількість населення, чол.		Субвенція на формування інфраструктури, тис. грн	
		всього	на 1 кв.км.	всього	на 1 тис. населення
Андрушківська сільська	121,0	3723	30,8	1697,4	455,9
Баранівська міська	593,7	23189	39,1	6032,1	260,1
Барашівська сільська	329,0	4481	13,6	3104,0	692,7
Блокоровицька сільська	110,1	5985	54,4	1215,6	203,1
Брониківська сільська	394,9	7447	18,9	4269,7	573,3
Брусилівська селищна	560,1	14038	25,1	5678,0	404,5
Високівська сільська	96,8	2501	25,8	1229,8	491,7
Вишевицька сільська	111,0	2939	26,5	1429,7	486,5
Вільська сільська	171,2	3196	18,7	1846,7	577,8
Глибочицька сільська	116,6	6595	56,6	2441,2	370,2
Городницька селищна	402,2	7635	19,0	2949,1	386,3
Горщиківська сільська	133,8	3001	22,4	1578,0	525,8
Довбиська селищна	146,9	6313	43,0	981,5	155,5
Дубрівська сільська	178,7	4017	22,5	2109,7	525,2
Ємільчинська селищна	1111,7	20426	18,4	10108,5	494,9
Іршанська селищна	64,2	7508	116,9	556,8	74,2
Квітнева сільська	159,6	4270	26,8	2067,2	484,1
Корнинська селищна	178,5	5080	28,5	1829,2	360,1
Коростишівська міська	383,0	29592	77,3	3255,9	110,0
Краснопільська сільська	181,0	3285	18,1	1927,2	586,7
Курненська сільська	229,1	5645	24,6	2837,7	502,7
Лугинська селищна	223,0	6953	31,2	2057,7	295,9
Любарська селищна	580,0	18559	32,0	7762,5	418,3
Маргинівська сільська	190,5	2634	13,8	1807,8	686,3
Миропільська селищна	146,5	6008	41,0	1218,9	202,9
Народицька селищна	1284,0	9446	7,4	9229,5	977,1
Новоборівська селищна	209,8	8672	41,3	2044,3	235,7
Овруцька міська	821,7	35129	42,8	9848,8	280,4
Олевська міська	2010,9	33982	16,9	17618,6	518,5
Оліївська сільська	131,3	5350	40,7	2192,8	409,9
Піщівська сільська	192,5	4084	21,2	2207,8	540,6
Попільнянська селищна	301,2	14795	49,1	4144,1	280,1
Потіївська сільська	258,5	3651	14,1	2473,6	677,5
Пулинська селищна	337,9	12005	35,5	3719,4	309,8
Радомишльська міська	418,9	25019	59,7	5183,5	207,2
Семенівська сільська	195,8	4726	24,1	2398,8	507,6
Словечанська сільська	926,7	7930	8,6	7486,0	944,0
Соколівська сільська	96,1	2301	23,9	1172,2	509,4
Станишівська сільська	185,5	13093	70,6	4580,4	349,8
Тетерівська сільська	227,3	6674	29,4	3102,9	464,9
Ушомирська сільська	314,3	6389	20,3	3529,9	552,5
Хорошівська селищна	473,6	16475	34,8	5086,7	308,8
Червоненська селищна	158,0	5772	36,5	1695,6	293,8
Чижівська сільська	297,4	4505	15,1	2927,5	649,8
Чоповицька селищна	221,5	4723	21,3	2042,6	432,5

Джерело: сформовано авторами на підставі <https://decentralization.gov.ua/areas/0412/gromadu>.

Наведені в табл. 1 показники, що характеризують створені об'єднані територіальні громади в Житомирській області, свідчать про велику їх диференціацію. Приміром, розрив між

максимальною і мінімальною площею об'єднаних територіальних громад становить 31,3 раза, а щодо кількості населення – 15,3 раза, субвенції на 1 тис. населення – 13,2 раза. Одні громади займають цілі колишні райони, тоді як інші – тільки декілька старих сільських чи селищних рад. За таких строкатих параметрів не спрацьовує аргумент – зменшення витрат на утримання органів управління об'єднаними територіальними громадами, дещо ускладнюється комунікація мешканців з адміністративним центром громади. Тому ані про створення фінансово спроможних громад, ані про наближення необхідних базових послуг до споживачів у більшості випадків не йдеться.

Спроможна територіальна громада – це така громада, в якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування інтересів жителів громади. Фінансовим підґрунтям органів місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів, які забезпечують економічну самостійність місцевих органів влади, сприяють розвитку місцевої інфраструктури [6, с. 7].

Сильна, спроможна громада з достатньою економічною активністю на власній території, з ініціативними, працьовитими людьми має забезпечити гідний рівень життя населення. На рівні потужної громади повинні вирішуватися питання місцевого економічного розвитку, планування розвитку територій, утримання місцевої інфраструктури, забудови, благоустрою території, соціальної допомоги, культури, первинної ланки охорони здоров'я, середньої, дошкільної та позашкільної освіти, муніципальної поліції, пасажирських перевезень на території громади, житлово-комунальних послуг, утримання об'єктів комунальної власності.

Створення спроможних територіальних громад унаслідок передачі значних повноважень

та ресурсів від державних органів органам місцевого самоврядування є реальним кроком до територіального розвитку. Територіальні громади, не тільки у разі їх об'єднання повинні отримувати значно більший обсяг фінансових ресурсів через механізм переходу бюджету на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Водночас, на думку авторів, зовсім неправильно, коли люди, які володіють таким самим українським паспортом і народилися в Україні, мають різні права та можливості, збирають абсолютно різні податки лише тому, що вирішили створити об'єднані територіальні громади.

При цьому, децентралізація на нижчому територіальному рівні породжує централізацію на вищому територіальному рівні. Межі ефективності децентралізації і централізації поки що на теоретичному і практичному рівні необґрунтовані.

Результатом ефективно діючих механізмів регулювання територіального розвитку повинно бути, при рівних законодавчих умовах господарювання всіх територіальних громад, зростання розвитку бізнесу регіонів і реалізації на цій основі створення доданої вартості та фінансових можливостей підвищення якості життя громадян і діяльності суб'єктів інфраструктури місцевого самоврядування.

Зазначених результатів можна досягти на основі механізму формування територіально-господарських кластерів. Кластерний підхід до розвитку місцевої економіки передбачає координацію використання ресурсів, стимулювання розвитку перспективного бізнесу, інтеграцію економічних, соціальних, наукових потенціалів кожної громади.

Роль та формування потенціалу бізнесу територіальних громад відображено на рис. 1, 2.

Рис. 1. Роль бізнесу в розвитку територіальних громад

Джерело: власна розробка.

Бізнес територіальної громади характеризується діяльністю господарюючих структур що знаходяться на території громади, зокрема, домашніх господарств, фізичних осіб

підприємців, приватних, комунальних, державних та іноземних підприємств, бюджетних установ у частині надання платних послуг, громадських організацій.

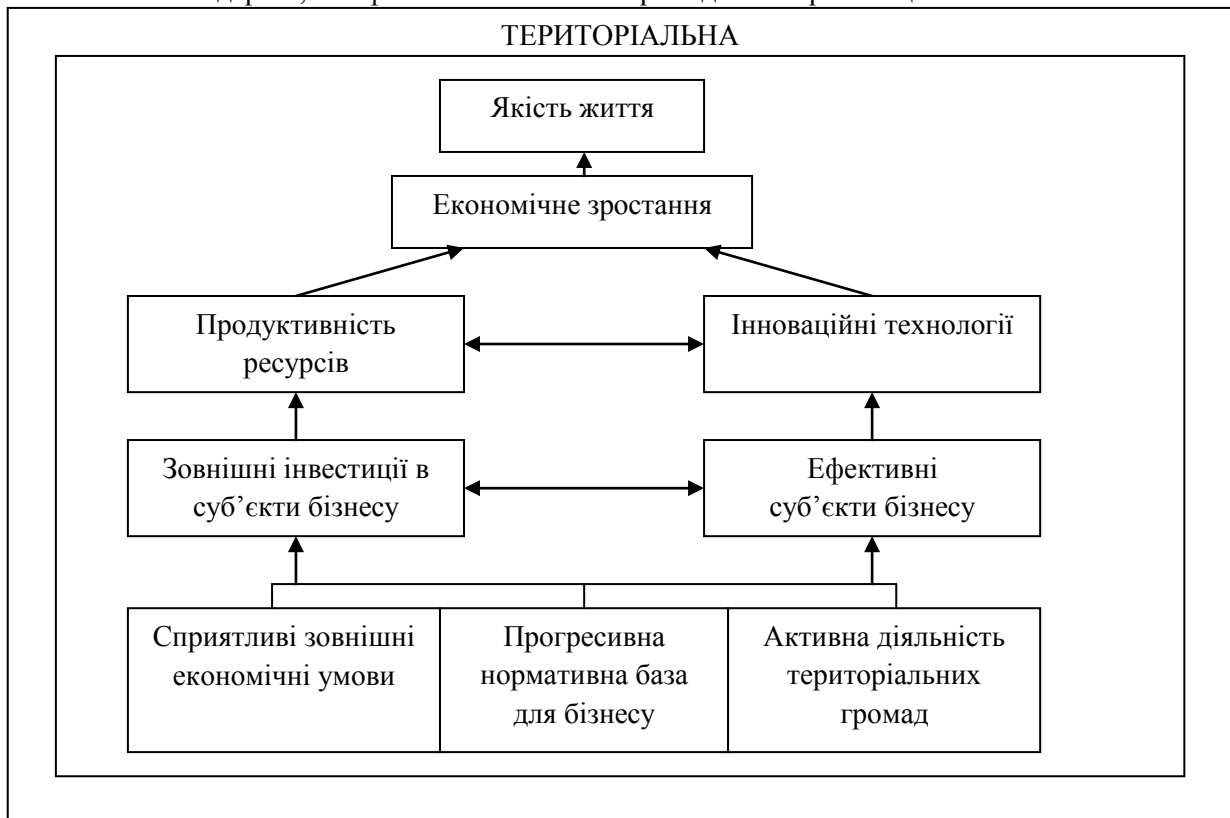

Рис. 2. Формування потенціалу бізнесу територіальної громади

Джерело: власна розробка.

Для оцінки успішності бізнесу територіальних громад необхідно використовувати наступні критерії:

1. Відповідність – наскільки діяльність бізнесу відповідає пріоритетам, функціям і планам територіальної громади.

2. Результативність – свідчить про позитивну динаміку показників щодо обсягів господарювання бізнесу та залучення ресурсів.

3. Ефективність – вказує на зменшення вартості витрачених ресурсів на одиницю результату та/або збільшення рівня прибутковості і доданої вартості.

4. Ресурсомісткість – визначає досконалість господарської діяльності за складовими трудомісткості, енергомісткості, фондомісткості і матеріаломісткості та свідчить про навантаження бізнесу на навколишнє середовище.

5. Сталість – спроможність продовження господарської діяльності в умовах територіальної громади.

Щоб оцінити, в якому стані перебуває бізнес територіальної громади, які завдання повинні бути першочерговими, як їх виконання позначиться на економіці та соціальному становищі населення, необхідні певні індикатори. Під індикатором звичайно розуміють цифровий показник економічної величини, що використовується для обґрунтування розвитку господарських процесів та оцінки їх результатів. Основними індикаторами досягнутого рівня розвитку бізнесу територіальних громад можна вважати випуск (обсяг господарської діяльності, чистий дохід), створену валову додану вартість, платежі в доходи бюджету громади, зайнятість населення, капітальні інвестиції, зовнішні інвестиції, податковий потенціал, продуктивність ресурсів, чистий прибуток, доходи від власності, благодійні внески бізнесу на утримання суб'єктів соціальної інфраструктури. Наведемо їх визначення для потреб оцінювання розвитку бізнесу територіальної громади:

• випуск – вартість створених та реалізованих товарів і послуг, що є результатом господарської діяльності структурних суб'єктів бізнесу територіальної громади, яка залежить від створених обсягів і рівня цін;

• додана вартість – відображає додаткову створену вартість господарськими одиницями, які здійснюють свою діяльність на території

громади, зокрема, це сума доходів населення до виплати, внесків на соціальні заходи, податкові платежі, амортизаційний фонд та чистий прибуток;

• платежі в доходи бюджету територіальної громади – сума податкових і неподаткових надходжень, яка акумулюється від об'єктів платежів, які використовують у господарській діяльності структурні суб'єкти бізнесу громади;

• рівень зайнятості населення в господарській діяльності територіальної громади – частка працездатного населення, яке бере участь у господарській діяльності на території громади;

• доходи населення територіальної громади – визначаються під час статистичних спостережень розвитку домогосподарств і формуються як сума грошових коштів і матеріальних благ (заробітна плата; прибуток та змішаний дохід; одержані доходи від власності; соціальні допомоги; соціальні трансферти в натурі та інші поточні трансферти), яка спрямована на підтримку фізичного, морального, економічного та інтелектуального станів людини й на задоволення її потреб;

• обсяг джерел капітальних інвестицій в об'єкти, що формують потенціал громади – сума коштів, які можуть бути використані структурними суб'єктами господарювання територіальної громади для формування об'єктів необоротних активів (бюджетні надходження, амортизаційні відрахування, прибуток, заощадження населення);

• обсяг прямих зовнішніх інвестицій у суб'єкти господарської діяльності – інвестиції, що викликають тривалий інтерес до територіальної громади від вітчизняних і закордонних суб'єктів інвестування, які діють за її межами;

• податковий потенціал територіальної громади – це загальна сума податків, яку можна мобілізувати за рахунок усіх об'єктів оподаткування платників цієї території. Він виступає одним із складників фінансового потенціалу території і характеризує її податкові можливості;

• продуктивність ресурсів – характеризується співвідношенням результатів господарської діяльності суб'єктів бізнесу до наявних (залучених) або використаних факторів

виробництва (праці, активів, землі, інвестицій) на їх створення;

- чистий прибуток – сума створеного доходу, що використовує бізнес на приріст активів з метою розвитку діяльності;

- доходи від власності – це первинні доходи, які одержують власники фінансових та нефінансових активів (землі, майнових прав тощо) від надання їх у користування інституційним одиницям. Вони включають: дивіденди, відсотки від акцій, внесків та договорів оренди земельних ділянок і майна; доходи населення від власності на землю; проценти закладами, отримані фізичними особами від банків;

- благодійні внески бізнесу на утримання суб'єктів соціальної інфраструктури – сума коштів, яка добровільно виділяється суб'єктами господарювання на покриття спільних соціальних витрат територіальної громади.

Обґрунтована система показників дає змогу визначити роль бізнесу територіальних громад в економіці, комплексно проаналізувати його розвиток та оцінити наявний потенціал при вирішенні наступних завдань:

- визначення місця бізнесу та його ролі в минулому і майбутньому (індикативному) розвитку господарського комплексу територіальної громади;

- створення підстави для однозначної оцінки ефективності господарювання територіальної громади;

- бути базою для оцінки використання факторів розвитку господарського потенціалу;

- описання стану розвитку територіальної громади у порівняльному аспекті.

Неодмінною складовою забезпечення сталого розвитку територіальних громад є комунальні підприємства. Однак наразі підприємства комунальної власності займають незначне місце в структурі матеріального і фінансового забезпечення місцевого самоврядування, для них характерна збитковість, залежність від дотацій з місцевих бюджетів, фізична і моральна зношеність основних засобів. З огляду на це, для підвищення ефективності комунальних підприємств територіальні громади повинні:

- адаптувати наявні суб'єкти бізнесу до ринкових умов господарювання з метою забезпечення життєдіяльності населення;

- забезпечити подальше встановлення комунальної власності на основі функціонального підходу як джерела економічної самодостатності громад в інтересах населення відповідної території.

Перспективними напрямками діяльності комунальних підприємств можуть бути забезпечення ефективного господарювання домашніх господарств (виробництво і переробка сільськогосподарської продукції), формування територіальних пенсійних фондів, обслуговування регіональних газових мереж, експлуатація лісових ресурсів.

Нині необхідно потурбуватися про селян, щоб вони могли здавати молоко від власних корів високої якості відповідно до ДСТУ 3662:2018. В територіальних громадах це можна зробити, облаштувавши спеціальні доїльні пункти обладнані молокопроводом, холодильною і фільтрувальною технікою та системою індивідуального обліку молока. Підраховано, що вартість обладнання такого одного пункту становить біля 200 тисяч гривень, які можливо інвестувати за рахунок дотації з бюджету громади, фінансової підтримки держави, іноземних грантів, благодійних внесків бізнесу та власних коштів населення. Поточні витрати на забезпечення діяльності таких пунктів будуть становити в межах 10 % ціни молока.

Щодо лісів, то йдеться про передачу районних структурних підрозділів комунального підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради до комунальної власності об'єднаних територіальних громад.

Формування комплексної інформаційної бази для управління розвитком бізнесу територіальної громади може бути вирішене шляхом використання таких джерел інформації: статистичний облік населення; статистична, фінансова та бюджетна звітність підприємств, установ, організацій; обстеження домогосподарств; адміністративна інформація.

Головними інструментами аналізу показників діяльності бізнесу територіальної громади можуть бути: розрахунок питомих показників та співвідношень; визначення тенденцій у часі (динаміці) та структурі; бенчмаркінг.

Питомі показники та співвідношення – дуже зручні для аналізу результатів діяльності бізнесу в розрахунку на одну особу населення

територіальної громади та використаних ресурсів.

Аналіз тенденцій в часі (динаміка) та структурі характеризує розвиток показника щодо звітних періодів і наявних структурних зрушень його складових за економічним змістом і територією.

Найкращий результат від аналізу показників отримує громада, коли використовує метод бенчмаркінгу. Бенчмаркінг охоплює комплекс засобів, що дозволять систематично вивчати кращий досвід у практиці конкурентів, порівнювати його із вибраним еталоном та власними результатами, виявляти і використовувати для свого бізнесу те, що інші роблять краще. Цей метод аналізу допомагає органам місцевого самоврядування оцінити свою роботу у різних сферах: інституційної спроможності, прозорості, залученні громади в якості надання послуг, конкурентоспроможності, залученні інвестицій, бюджетному забезпеченні економічного, соціального та екологічного стану розвитку громади, і загалом, оцінити позиціонування своєї громади стосовно інших громад.

Забезпечення формування інформаційних ресурсів користувачам для потреб управління бізнесом територіальної громади може здійснюватися з використанням двох організаційних моделей.

Перша модель – це створення спеціалізованого відділу фахівців з питань бухгалтерського обліку, статистики, внутрішнього аудиту, фінансової і бюджетної звітності та інформаційного забезпечення управління територіальною громадою в складі її виконавчих органів. Відділ повинен виконувати безпосередньо завдання облікового і контрольного процесу бюджетних і господарських структур, а також забезпечувати формування інформаційної бази щодо показників діяльності структурних суб'єктів бізнесу на території громади.

Друга модель – створення територіальної аутсорсингової структури з надання послуг структурним суб'єктам територіальної громади щодо ведення обліку, статистики, внутрішнього аудиту, фінансової і бюджетної звітності та інформаційного забезпечення користувачів для прийняття управлінських рішень щодо розвитку бізнесу територіальної громади.

Безперечно, ця модель організації формування інформаційних ресурсів у господарюючих структурах територіальної громади і в цілому показників її розвитку є найбільш ефективною, адже вона дозволяє зосередитися на першочергових завданнях всім учасникам громади, сприяє ефективності їх діяльності, знижує ризик припущення помилок при складанні звітності та забезпечує стабільний розвиток бізнесу і членів громади.

Комплексний підхід до об'єднання зусиль всіх господарюючих структур територіальної громади, особливо на сільських територіях, передбачає створення в ній єдиного економічного механізму господарювання за участі домашніх господарств, фізичних осіб – підприємців, кооперативів, підприємств, фермерських господарств, громадських організацій, бюджетних організацій та управлінських установ щодо ведення бізнесу та надання різноманітних послуг.

Комплексне статистичне спостереження про розвиток територіальних громад необхідно здійснювати за окремою статистичною формою звітності, показники якої мають формувати виконавчі органи громади, а узагальнювати Державна служба статистики України з поданням інформації за методом «знизу в гору».

Для об'єктивної характеристики будь-якої територіальної ситуації потрібне залучення величезного масиву різнопланової інформації та використання методів її агрегації й аналізу [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Таким чином, на основі вищенаведених фактів доцільно зробити такі висновки:

– бізнес територіальних громад слід розглядати як соціально-економічну систему, дослідження розвитку якої потребує комплексного інформаційного забезпечення на основі показників фінансової звітності і статистичного обліку. Наукове та практичне значення складових бізнесу територіальних громад визначається тим, що саме воно зумовлює та забезпечує розробку основних напрямів територіальної політики;

– інформаційна база територіального управління бізнесом має свою специфіку, що відрізняє її від адміністративних регіональних інформаційних систем. Відмінність, насамперед, полягає в тому, що спостерігається та

аналізується інформаційна база господарюючих структур бізнесу, які мають спільний інтерес у результатах господарювання на окремій території. У межах територіальної інформаційної бази забезпечується побудова комплексної системи показників, яка характеризує структуру і ефективність економіки територіальної громади;

– розвиток фінансової і статистичної звітності щодо розвитку бізнесу повинен здійснюватися у контексті виконання завдань щодо задоволення потреб в інформаційному забезпеченні управління територіальними громадами. Обґрунтування завдань фінансової звітності і статистичного обліку господарюючих структур бізнесу та їх реалізація забезпечать підвищення якості показників та задоволення потреб в інформаційному забезпеченні управління територіальною громадою.

Опираючись на отримані результати, можна стверджувати, що у подальшому доцільним буде більш глибоке вивчення теоретичних і практичних аспектів статистико-фінансового аналітичного дослідження показників розвитку бізнесу smart-громади для формування максимально адаптованих управлінських рішень.

References

1. Baranik, Z. P. & Stoletova I. H. (2017). Teoretiko-metodologichni pidhodi do statistichnogo otsinyuvannya realizatsiyi strategichnih zavdan sotsialno-ekonomichnogo rozvitku regioniv [Theoretical and methodological approaches to the statistical evaluation of the implementation of strategic tasks of socio-economic development of the regions]. *Biznes Inform*, 11, 128–131 [in Ukrainian].

2. Kolesnik, V. (2007). Statistichne zabezpechennya regionalnogo upravlinnya [Statistical support of regional management]. Kyiv : DP «Inform.-analit. agentstvo» [in Ukrainian].

3. Zhukovich, I. A. (2016). Smart-misto yak noviy ob'ekt statistichnih doslidzhen : deyaki kontseptualni aspekti [Smart-city as a new object of statistical research: some conceptual aspects]. *Statistika Ukrayini*, 2, 69-73 [in Ukrainian].

4. Zhukovich, I. A. (2015). Mizhnarodniy dosvid otsinyuvannya ta porivnyannya smart-mIst [International experience in evaluating and comparing smart cities]. *Statistika Ukrayini*, 2, 16-22 [in Ukrainian].

5. Horunzhak, N. M. (2013). Teoriya ta metodologiya obliku u byudzhethnih ustanovah v

umovah informatizatsiyi suspilstva [Theory and methodology of accounting in budgetary institutions in the conditions of society's informatization]. Ternopil : TNEU [in Ukrainian].

6. Bondaruk, T. H. (2013). Ekonomiko-statistichniy analiz formuvannya dohodiv mistsevih byudzhethiv [Economic-statistical analysis of the formation of local budget revenues]. *Naukoviy visnik Natsionalnoyi akademiyi statistiki, obliku ta auditu*, 4, 7-15 [in Ukrainian].

7. Vasilchenko, G., Parasyuk, I. & Eremenko, N. (2015). Planuvannya rozvitku teritorialnih gromad [Planning of territorial communities development: curriculum. manual for officials of local self-government]. Kyiv: TOV «PIDPRIEMSTVO «VI EN EY» [in Ukrainian].

STATISTICAL AND FINANCIAL REPORTING IN THE SYSTEM OF INFORMATION RESOURCES FOR ASSESSING THE DEVELOPMENT OF BUSINESS OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Yu. Tsal-Tsalko, Yu. Moroz

e-mail: morozyy@ukr.net

Zhytomyr National Agroecological University, Stry Boulevard, 7, Zhytomyr, 10002, Ukraine

The state of business development in the territorial communities as an important resource for obtaining the maximum economic, social and ecological effect, which directly influences the quality of life of the population, is explored. It is revealed that the use of information resources of statistics and financial reporting of business entities of the territorial community in management is, accordingly, an additional opportunity for the creation of added value on the territory of the community, implementation of measures of social responsibility of business and improvement of the environment.

The possibilities of the information resources received at the regional level by the results of business structures of territorial communities as a new direction in the adoption of effective managerial decisions in the assessment of socio-economic processes are highlighted. The main problematic aspects of the formation of indicators of statistics and financial reporting for assessing the effectiveness of business development in the system of territorial accounting as the basis of community information resources are determined. The range of issues that need to be resolved for informational

support of the management of territorial communities is outlined, in particular, in the creation of statistical reporting and the development of community development indicators in the financial statements of business entities. It is noted that the development of a territorial community is the subject of statistical and financial reporting, and information resources for its evaluation can be obtained through the reporting indicators of the activities of formalized structural elements such as government, business, social institutions, public organizations and political parties.

Organizational models of formation of information base for management of territorial communities development are offered. It is argued that statistics at the level of territorial communities should be an integral part of statistical observation of business development carried out by the State Statistics Service of Ukraine.

Keywords: territorial community, business, management, statistics, financial reporting

СТАТИСТИЧЕСКАЯ И ФИНАНСОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ В СИСТЕМЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ ДЛЯ ОЦЕНКИ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН

Ю. С. Цаль-Цалко., Ю. Ю. Мороз

e-mail: morozuu@ukr.net

Житомирский национальный
агроэкологический университет

бульвар Старый, 7, г. Житомир, 10002, Украина

Исследовано состояние развития бизнеса в территориальных общинах как важного ресурса получения максимального экономического, социального и экологического эффекта, который непосредственно влияет на качество жизни населения. Установлено, что использование информационных ресурсов статистики и финансовой отчетности хозяйствующих структур бизнеса территориальной общины в управлении – это, соответственно, дополнительные возможности для создания на территории общины добавленной стоимости, внедрение мер

социальной ответственности бизнеса и улучшение окружающей среды.

Освещены возможности информационных ресурсов, полученных на региональном уровне по результатам деятельности хозяйствующих структур бизнеса территориальных общин как нового направления в принятии эффективных управленческих решений при оценке социально-экономических процессов. Определены основные проблемные аспекты формирования показателей статистики и финансовой отчетности для оценки эффективности развития бизнеса в системе территориального счетоводства как основы информационных ресурсов общины. Очерчен круг вопросов, требующих решения для информационного обеспечения управления территориальными общинами, в частности, в построении статистической отчетности и формирования показателей развития общины по финансовой отчетности субъектов хозяйствования. Отмечено, что развитие территориальной общины является объектом статистической и финансовой отчетности, а информационные ресурсы для его оценки возможно получить через отчетные показатели деятельности формализованных структурных элементов, таких как, власть, бизнес, социальные учреждения, общественные организации и политические партии.

Предложены организационные модели формирования информационной базы для управления развитием территориальных общин. Аргументировано, что статистика на уровне территориальных общин должна быть неотъемлемой частью статистических наблюдений за развитием бизнеса, осуществляемых Государственной службой статистики Украины.

Ключевые слова: территориальная община, бизнес, управление, статистика, финансовая отчетность